

РОЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ КОНСТРУКТ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогодні якість вищої освіти розглядається як сукупність якостей особистості, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства, а якість освіти випускників вищого навчального закладу окрім іншого відображає здатність задовольняти відповідно до соціальних норм суспільні вимоги до виконання майбутніх соціально-професійних ролей; відповідати за свої соціально важливі рішення; задовольняти прагнення соціального статусу та престижу. Єврокомісія виділяє вісім ключових компетенцій, якими повинен володіти кожний європейець не залежно від фаху та напряму підготовки, серед яких міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції. Таким чином в сучасних умовах для випускників вищих навчальних закладів особливо важливим має бути розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, розуміння свого місця в системі соціальних відносин, а також здатність до критичної оцінки свого життєвого та професійного досвіду, свідомого вибору шляхів та методів удосконалення особистих і професійних якостей. У зв'язку з актуальністю проблеми соціалізації фахівця у сучасній науковій літературі, стандартах вищої освіти (державних, галузевих, ВНЗ) багато уваги приділяється ключовим, так званим соціальним компетенціям.

Аналіз наукових праць присвячених розв'язанню проблеми. Поняття “соціальна компетентність” на сьогодні має чимало трактувань, що зумовлює різні підходи до визначення критеріїв і показників її сформованості. У працях сучасних науковців зосереджується увага на соціальній компетентності як здатності досягати результативності у груповій

взаємодії насамперед на основі застосування комунікативних стратегій і тактик (І.Горелов, Б.Жиганов, Дж. Равен, Н. Калініна та інші). У наукових працях вказано також, що соціально компетентна особистість повинна мати розвинену ціннісно-диспозиційну основу, у центрі якої – відповідальність як перед суспільством, навколишнім соціальним оточенням, так і перед собою за власну самореалізацію (О.Асмолов, О.Пометун, Л.Сохань, Ю.Резнік та інші). Сучасні дослідники у своїх роботах наголошують на тому, що соціальна компетентність є вираженням якості виконання особистістю соціальних ролей, (П. Горностай, О. Зернецька, С. Краснокутська, Г. Почепцов, П.Смірнов, Г. Ушамірська та інші). На основі аналізу наукової літератури соціальну компетентність особистості можна визначити як якісний ступінь її соціалізації, цілісне інтегративне особистісне утворення, сукупність конкретних якостей, здібностей, соціальних знань, умінь, цінностей, що забезпечують інтеграцію людини в суспільство та окремі групи на основі продуктивного виконання нею різних соціальних ролей, ефективного вирішення проблемних соціальних ситуацій та її успішну самореалізацію. У структурі соціальної компетентності особистості науковцями визначено три основні компоненти: соціально-рольовий, ціннісний та комунікативний. При цьому провідним є соціально-рольовий, який розкриває ту сукупність вимог, що пред'являє суспільство до кожного свого члена задля належного соціального функціонування.

Постановка завдання, цілі статті. З огляду актуальність метою статті є окреслення значення рольового компонента у формуванні соціальної компетентності фахівця

Виклад основного матеріалу. Оволодіння соціальними ролями молодим поколінням

є важливою соціально-педагогічною проблемою, адже однією із складових соціально-культурної кризи сучасного суспільства є криза соціально-рольова, що виявляється у невиконанні молодими людьми соціальних ролей або у виконанні їх не на тому рівні, якого очікує суспільство. У соціальних науках окреслення взаємодії особистості і суспільства здійснюється на основі рольової теорії особистості (Р. Лінтон, Р. Мертон, Дж. Мід, Т. Парсонс та інші). Проблема оволодіння індивідами соціальними ролями розглядається у працях І. Кона, І. Мартинюка, Н. Соболевої, П. Смірнова, Ю. Платонова та багатьох інших. На провідну ознаку соціальної компетентності, яка передбачає продуктивне виконання різних соціальних ролей, вказують Н. Білоцерківець, П. Горностай, С. Краснокутська, В. Цветков. Науковці, зокрема П. Смірнов, Г. Ушамірська [9; 10], наголошують, що чим більше соціальних ролей здатен відтворити індивід, тим більше пристосованим він є до життя. Соціальна роль – це точка перетину суспільства і особистості. Соціальну роль визначають як сукупність нормативно зумовлених соціальних властивостей, очікувань і зобов'язань, поєднаних з конкретною соціальною позицією. У структурно-функціональній теоретичній орієнтації роль трактується як складне діяння: активність індивіда, спрямована на досягнення певної мети, тобто цілеспрямована орієнтація. Роль пропонує засоби для адекватної реакції на ситуацію, що складається, тобто виконує адаптивну функцію. Роль інтегрує зусилля принаймні двох індивідів у єдине ціле, сприяючи встановленню порядку, вона виконується в межах інституціоналізованої системи цінностей, контролюється та спрямовується нею. Соціальна роль розглядається як соціальна функція особистості, що відповідає прийнятним уявленням людей залежно від їхнього статусу чи позиції в суспільстві, в системі міжособистісних взаємин. Роль визначається як спеціалізований вид соціальної діяльності, що характеризується як сукупність цінностей, майстерності (здібностей, знань, вмінь, навичок), повноважень (прав

і обов'язків). Залежно від засвоєння цих компонентів соціальної ролі і формується особистість як соціальна істота. Конфлікти і суперечності між людьми нерідко є результатом нерозуміння ролей один одного. Для їх подолання необхідне усвідомлення взаємних прав і обов'язків у ставленні один до одного, поєднання своєї ролі з роллю іншої людини, вміння поставити себе на її місце. Здатність людини розуміти життя, яке відрізняється від власного, – один з показників її соціальної зрілості. Тому осягнення сутності соціальних ролей є особливо важливим для майбутніх фахівців. Головна конструктивна функція соціальної ролі полягає в тому, що узгодження щодо змісту соціальних ролей дає людям змогу нормально співіснувати в суспільстві, передбачаючи реакцію оточення на свої дії. Нерідко в індивіда виникає рольове напруження, пов'язане з неправильним розумінням майбутньої ролі, слабкою підготовкою до неї і, як наслідок, з низьким рівнем виконання цієї ролі. Перехід до нової ролі, розширення рольового репертуару є завданнями виховання, трансформації і саморозвитку особистості.

На думку сучасних науковців, дефініція «роль» (від фр. *role* – список) віддзеркалює певну соціальну чи психологічну характеристику особистості, спосіб поведінки людини залежно від її статусу й позиції у групі чи суспільстві, в системі міжособистісних чи суспільних відносин. Роль як поведінкова характеристика людини відображає динамічний аспект соціального статусу особистості. На сьогодні існує чимало психологічних класифікацій ролей. Концепція символічного інтеракціонізму Дж. Мід [5] класифікує ролі за ступенем початкової заданості й поділяє їх на конвенціональні (формалізовані, ті, що закріплені в суспільстві й визначаються позицією індивіда в соціальній взаємодії) та міжособистісні (їх визначають самі учасники соціальних відносин). Концепція соціалізації Т. Парсонса [7] пропонує ролі, задані введенням людини в соціальні структури та групи (вони здебільшого визначаються статтю індивіда, його

соціальним походженням тощо), й ті, що досягаються завдяки власним зусиллям особистості (вони пов'язані із освітою, кар'єрою та ін.). В концепції психодрами Дж. Морено [6] представлені психосоматичні, психічні, соціальні та трансцендентні ролі. Значна кількість ролей, які виконують люди в суспільстві, визначається розмаїттям соціальних груп, видів діяльності й відносин, в які введена особистість. Однак жодна роль не вичерпує цілком особистість — людина протягом свого життя виконує безліч ролей, проте постійне виконання однієї ролі чи кількох ролей сприяє їх закріпленню. У науковій літературі описано соціальні (професійні, соціально-демографічні тощо) і міжособистісні, активні (ті, які виконуються в даний момент) і латентні (в даній ситуації не проявляються), організовані і стихійні ролі. Оточення щодо особистості має рольові сподівання, тобто систему уявлень про те, як цьому індивідові слід поводитися в тій чи іншій ситуації, які вчинки варто від нього очікувати. Серед великої кількості ролей науковці виокремлюють соціальні ролі, які різняться високим ступенем нормування, та психологічні ролі, які, хоча й відомі стереотипністю поведінки людини, проте можуть бути достатньо різноманітними.

Поняття «соціальна роль» характеризується з кількох позицій. Так, І. Кон [4] під соціальною роллю розуміє функцію, нормативно схвалений спосіб поведінки, очікуваний від кожного, хто має певну позицію. Названі очікування не залежать від свідомості й поведінки конкретного індивіда: вони даються йому як щось зовнішнє, більш-менш обов'язкове, яке Б. Ананьєв[1] розглядає як деякі стереотипні вимоги до особистості з боку групи. Соціально-психологічна роль виникає тільки в контексті соціальних відносин особистості. При цьому характер ролі визначається характером групи, в якій відбувається взаємодія і в якій бере участь або уявляє себе людина. Спільнота впливає на рольову поведінку індивіда тією мірою, якою особистість дотримується суспільних і групових норм і стереотипів. Так формуються рольові очікування (експектації) стосовно індивіда — учасника

взаємодії. В соціально-психологічній літературі подаються такі стадії розвитку ролі: зразок ролі, моделі ролі, рольова поведінка. У процесі соціалізації індивід засвоює певні зразки поведінки, які є чимось зовнішнім стосовно людини, певним стандартом, якого вона має дотримуватися спочатку шляхом наслідування, пристосування, а потім і свідомо. Зразок ролі виконує функцію орієнтира й регулятора поведінки, поступово перетворюючись на норму поведінки. Соціум подає людині багато зразків поведінки, залишаючи при цьому місце для індивідуальних варіантів. Зіставляючи зразки поведінки один з одним та із власними здібностями й можливостями, індивід виробляє свою власну модель соціальної поведінки, яка, на відміну від зразка, є не простим відображенням зовнішніх вимог, а результатом поєднання індивідуального й соціального в структурі особистості. Модель ролі, таким чином, втілює не лише знання рольових вимог та очікувань, а й ставлення до них. Щодо рольової поведінки, то це реальні вчинки людей, опосередковані вимогами та очікуваннями оточення, індивідуальними хапактеристиками особистості, її уявленнями про себе та інших людей. Рольова поведінка формується в процесі міжособистісного спілкування, через засвоєння впливу засобів масової інформації і не існує поза спілкуванням. На сьогодні рольова поведінка описується такими поняттями як: погодженість, конформність, рольовий конфлікт, прийняття ролі.

Роль стає особистісною характеристикою індивіда за умови, коли вона прийнята особистістю, коли людина відчуває рольову ідентичність. Виокремлюють такі форми рольової ідентичності: статева (одна з основних форм ідентичності, яка полягає в ототожненні себе з тією чи іншою статтю), етнічна (пов'язана з національною самосвідомістю, мовою, етнопсихологічними та соціокультурними особливостями), групова (викликана членством у різних соціальних групах), політична (пов'язана із соціальними й політичними цінностями), професійна (зосереджена на певній професії). Довготривале виконання певної ролі можна

співвіднести з маскою, яка зростається з обличчям і стає обличчям людини.

Слід зазначити, що статусно-рольова реалізація особистості передбачає рівень її введення в соціальне середовище та у структуру соціальних зв'язків. Статусно-рольові особливості індивіда визначають міру входження людини в систему соціальних норм, правил, очікувань та обов'язків, наявних у структурі групових стосунків. Значення цього особистісного параметра полягає в тому, що статусно-рольові характеристики індивіда, в одному випадку, виступають інструментом пристосування особистості до соціуму, елементом входження в нього, а в іншому — є засобом самоутвердження особистості, розкриття її комунікативного, професійного, творчого та інших потенціалів. Важливим у цьому контексті є співвідношення особистісних властивостей не лише між собою, але й з ієрархією соціальних ситуацій, в яких діє індивід. Концепція регуляції соціальної поведінки В. Ядова [11] (диспозиційна концепція) спрямована на з'ясування особливостей такого співвідношення. Зокрема автор розглядає диспозиції (комплекс схильностей, готовності до повного сприйняття умов діяльності й певної поведінки) особистості.

Досягнути гармонії соціальних ролей у життєдіяльності людини є досить непростою справою. Для цього потрібні значні зусилля, час і здібності, а також вміння вирішувати конфлікти, що виникають у процесі виконання соціальних ролей. Ці конфлікти можуть бути внутрішньрольовими, міжрольовими і особистісно-рольовими (до перших відносять ті, за яких вимоги до ролі суперечать одна одній; другі виникають коли вимоги однієї ролі протидіють вимогам іншої ролі; треті - виникають у ситуаціях, коли вимоги соціальної ролі суперечать можливостям і життєвим прагненням особистості). Соціальна рівновага, відчуття власної безпеки підтримуються узгодженістю між статусами, ролями. Таким є ідеальний стан, до якого прагнуть і суспільство, і окрема особистість, оскільки втрати від статусно-рольової

дезінтеграції відчутні. У кризові періоди відбувається розлам статусу і ролі, правила, норми, зразки поведінки ігноруються, повністю або частково підміняються імпровізацією, що призводить до дисгармонії у взаєминах суспільства та особистості. В теорії окресленої проблеми спостерігається дві крайні позиції. Перша зводить особистість до багатьох виконуваних нею ролей, розчиняє до кінця всі прояви особистості в рольовій поведінці. Згідно з іншою позицією, особистість — це індивідуум, незалежний від соціальних ролей, те, що людина представляє сама собою. Проте у дійсності має місце взаємодія ролі і особистості, у результаті чого на рольовій поведінці помітний більш чи менш значний відбиток особистості, а виконувані ролі здійснюють вплив на характер людини, її якості. Ступінь впливу ролі на особистість залежить від того, яку цінність вона представляє для людини, наскільки особистість ідентифікує себе з роллю. І.Кон [4] вказує, що процес формування особистості означає її вживання у різноманітні соціальні ролі та утворення своєї рольової системи, в якій людина ідентифікує себе з різноманітними ролями. Якщо ступінь ідентифікації особистості з роллю високий, то вони можуть зростись, і роль може стати невід'ємною частиною особистості. Якщо ж ні, то роль стає для особистості зовсім чужою, що є розповсюдженим явищем. На думку науковця, у визначенні характеру ролей та у їх виборі індивід має достатньо широку автономію, самостійність, за наслідки яких повинен нести моральну відповідальність. Е.Гофман [3] вважає, що для зв'язку між індивідом і роллю не притаманні ані повна свобода, ані повне поневолення. За межами будь-якої ролі залишається неповторна і безперервна особистісна ідентичність і наповнена життєва біографія. На думку дослідника, через велику кількість ролей мало хто цілком занурений у певну роль. Для пояснення цього явища він пропонує поняття “рольова дистанція”, що означає ступінь відділення людини від ролей, котрі вона грає. На відміну від традиційного тлумачення виконання ролі як зумовленого

очікуваннями оточення, Е.Гофман переносить акцент на творчість актора.

Питання психологічного підґрунтя рольової компетентності на сьогодні досліджується П.Горностаєм [2]. Ним визначено рольову компетентність як здатність особистості розв'язувати життєві проблеми, пов'язані з рольовою поведінкою, з функціонуванням життєвих ролей У структурі рольової компетентності науковець виділяє: варіативність, тобто різноманітність репертуару ролей особистості, багатство її рольової поведінки; гнучкість як уміння легко переходити від однієї ролі до іншої (багато хто не може пристосуватися до нових соціальних ролей, “застряє” на окремих ролях); глибину, тобто розвиненість глибинної структури ролей, рольове переживання, що є показником включеності ролі в життя людини; здатність до рольової децентрації та прийняття ролі інших (протилежна риса трактується як рольовий егоцентризм). На думку дослідника, чим багатшою є система життєвих ролей людини, тим багатоаспектнішим буде її соціальне обличчя, багатограннішою взаємодія з різноманітними соціальними ситуаціями, до яких вона може краще адаптуватися. І чим вища рольова компетентність людини, тим багатограннішим є її функціонування, тим багатовимірнішою є особистість, і тим більше у неї можливостей для творчої самореалізації. Визначаючи ознаки соціальної компетентності (у рольовому аспекті), варто звернути увагу на думку П.Смірнова [9, с.345] щодо важливості гармонійного виконання певної ролі, коли особистістю засвоєні і рольові цінності в належній ієрархії, і майстерність, і повноваження. Відсутність хоча б одного з цих компонентів призводить до рольової деформації. Водночас стрижнем рольової поведінки є цінності як найбільш значимий і стійкий елемент соціальної ролі. При цьому будь-яка роль існує до тих пір, доки існує цінність, в ім'я якої вона виконується. Але рольові цінності можуть вступати у протиріччя між собою, адже у кожній ролі є своя головна цінність, і тоді виникає ситуація рольового конфлікту. Вміння передбачити ці конфлікти, є ознакою

рольової, а отже – соціальної компетентності. Виходячи з твердження І.Кона, що проблема особистості як громадянина, як суб'єкта спілкування може розглядатися на двох різних, але тісно пов'язаних один з одним рівнях: в масштабах цілого суспільства (макрорівень) і в масштабах малої групи, деякого конкретного колективу (мікрорівень) [4, 219], рольову компетентність потрібно розглядати на різних рівнях зв'язків особистості і соціуму – на рівні “особистість – суспільство”, на якому особистість виконує роль громадянина; на рівні “особистість – мала група”, коли людина виступає в ролі працівника, учня, члена родини; на рівні “особистість – особистість”, в межах якого основною соціальною роллю є роль друга, товариша. Це вимагає комплексної соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на ефективне засвоєння молодим поколінням палітри соціальних ролей, використання для цього можливостей інститутів соціалізації. Особистість виконує протягом життя значну кількість соціальних ролей, але лише окремі з них – провідні, що і визначає особливості життєвого шляху особистості. Якщо ж людина має складну рольову систему, то втрата однієї ролі буде переживатися менш болісно, оскільки особистість ще має не менш значимі “запасні” ролі. Але “рольовий перебір” також є небезпечним. Для кожної людини існує оптимальна кількість соціальних ролей, перевищення якої призводить до рольового перевантаження.

Викладене вище дозволяє говорити про те, що реалізація соціальних ролей, зокрема професійних, ефективність та якість їх виконання значною мірою залежать від ціннісної системи особистості, сформованих у неї комунікативних умінь і навичок, без чого соціальна взаємодія не може бути повноцінною, особливо на мікросоціальному рівні (рівні малих груп). У соціальному функціонуванні такі складові соціальної компетентності відображаються у знаннях, емоціях і практичних діях особистості, тому визначення стану, рівнів сформованості зазначених компонентів соціальної компетентності особистості передбачає врахування низки критеріїв:

когнітивного (розуміння обсягу соціальних зв'язків, свого місця у їх системі, розвиненість соціального мислення), емоційного (емоційно-почуттєве ставлення до соціального буття, становлення належного соціального самопочуття), діяльнісного (здатність реалізувати визначені сценарії соціальної взаємодії, інтеріоризовані цінності, комунікативні здібності в реальну життєдіяльність).

Сучасні науковці наголошують на проблемі входження молодого покоління у досить непростий соціальний світ, який характеризується постійними змінами, ускладненням соціальних зв'язків, розмитістю критеріїв оцінювання соціального успіху та престижності, міжгенераційною відчуженістю тощо. У такому соціумі молодій людині важко визначати власні життєві орієнтири, здобувати відповідний соціальний статус, реалізовувати свої соціальні здібності. Щоб уникнути багатьох ризиків, що можуть значно послабити життєві позиції молодої людини, їй потрібно засвоїти основи функціонування соціального світу, бачити його реальний стан, вміти взаємодіяти з ним у конкретних ситуаціях, знаходити в ньому своє місце та відповідати на його очікування (виконуючи соціальні статуси та ролі), прагнути до удосконалення соціальних взаємин та бути готовим до практичних дій, реалізуючи при цьому свої особистісні потенції та бажання. На сьогодні соціальний суб'єкт розглядається науковцями як особистість, яка не тільки засвоює соціальні вимоги, але і самостійно виробляє важливі для себе соціальні потреби та спрямовує зусилля на їх реалізацію, керується у своїй поведінці сформованими ціннісними орієнтаціями та ідеалами, виявляє певну допустиму, що не може бути антисоціальною, автономність, тобто відокремленість, відособленість від суспільства. У досягненні соціальної компетентності має бути зацікавлена як сама особистість, так і суспільство.

Результати соціологічних досліджень переконують в тому, що у сучасному суспільстві серед основних ролей, які визначають самореалізацію особистості провідне місце займають професійні. Суспільство зацікавлене в тому, щоб люди

своєчасно оволодівали, вміло виконували і збагачували репертуар соціальних ролей, зокрема професійних, відповідно до реалій життя, власних потреб та потенцій, тобто здійснювався процес інтерналізації ролей. Інтерналізація – процес, що означає перехід змісту ролі, її вимог у внутрішній світ особистості; завдяки їх своєчасному засвоєнню, зокрема у контексті професійної освіти, та успішному виконанню членами суспільства стає можливим нормальне функціонування суспільного організму. Багатоманітність соціальних ролей, що виконуються людиною, суперечливість ролевих вимог і очікувань – реальність сучасного динамічного суспільства. Ознаками зрілої особистості є як самостійний, усвідомлений вибір нею соціальних ролей, їх добросовісне і творче здійснення, так і певна автономія, соціальна дистанція між роллю та особистістю. Індивідуальність ролевої поведінки виявляється у виборі соціальних ролей, у своєрідному характері реалізації соціальних ролей, у можливості відмови від виконання неприйнятної ролі тощо. Засвоєння соціальних ролей безпосередньо пов'язане з процесом соціалізації, тобто механізмом, що забезпечує відтворення суспільства на досягнутому рівні культури. Соціалізація як процес навчання загальноприйнятими способами і методами дій та взаємодій є найважливішим процесом навчання ролевої поведінки, у результаті чого індивід стає частиною суспільства.

Висновки та перспективи подальших розвідок. На сучасному етапі суспільного розвитку потреба формування соціальної компетентності є одним із головних пріоритетів у діяльності інститутів соціалізації, зокрема системи професійної освіти. Соціальна компетентність уможливує задоволення особистістю потреб, зокрема професійних, розвиток можливостей, здібностей, а також взаємодію з іншими членами суспільства, соціальними мікрогрупами, спільнотами, організаціями і суспільством у цілому. Водночас соціалізація, що успішно здійснюється на основі сформованої соціальної компетентності, визначає стабільність самого суспільства, забезпечуючи необхідну спадковість у його

розвитку. Найважливішими чинниками розвитку компетентності особистості є якісна освіта та нагромаджений людиною досвід. Компетентнісно спрямована професійна освіта має сприяти становленню людини як суб'єкта і проектувальника життя, усвідомленню молодою людиною своєї провідної соціальної ролі. У цьому контексті особливого значення набувають такі навчальні дисципліни як «Вступ до спеціальності», «Професійна деонтологія», а також соціально-комунікативні тренінги, виробничі практики. Окрім того існує об'єктивна потреба у перегляді їх змісту та структури з огляду на вимоги сучасного суспільства до рольового репертуару та ролі очікування.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев— СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
2. Горностай П.П. Рольова компетентність як умова гармонійності життєвого світу особистості / П.П.Горностай // Психологічні перспективи. — 2004. — Вип. 6. — С. 23-25.
3. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни [Электронный ресурс] / И.Гофман / пер. с англ. и вступ. статья А.Д.Ковалева. — М.: “КАНОН-пресс-Ц”, “Кучково поле”, 2000. — Режим доступа: <http://www.ecsoman.edu.ru/db/msg/128986>, свободный. — Название с экрана.
4. Кон И.С. Социология личности / И.С.Кон. — М. : Издательство политической литературы, 1967. — 383 с.
5. Мид Дж. Г. Избранное: Сб переводов/РАН. ИНИОН. Центр социал. наук.-информ. исследования. Отд. социологии та социал. психологии; Сост. і перекладач В. Г. Николаев. Отв. ред. Д. В. Ефременко. - М., 2009. - 290 с.
6. Морено Я. Л. Психодрама / Пер. с англ. Г. Пимочкиной, Е. Рачковой. — Москва: Апрель Пресс: ЭКСМО-Пресс, 2001.- 325 с.
7. Парсонс Т. О структуре социального действия. / Т. О Парсонс - М. Академический проект 2000. - 880 с.
8. Платонов Ю.П. Социальная психология поведения : учебное пособие / Ю.П. Платонов. —СПб. : Питер, 2006. — 464 с.
9. Смирнов П.И. Социология личности : учебное пособие / П.И.Смирнов. — СПб.: Социологическое общество им. М.М.Ковалевского, 2001. — 380 с.
10. Ушамирская Г.Ф. Интернализация социальных ролей учащейся и студенческой молодежи / Г.Ф.Ушамирская. — Волгоград, 2002. — 170 с.
11. Ядов. В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности/ В. А. Ядов. — 3-е изд., испр. — Москва: Омега-Л, 2007. — 567 с.

Я. С. Фруктова

РОЛЬОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ КОНСТРУКТ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

У статті розглядається теоретичний аспект проблеми визначення змісту та структури соціальної компетентності фахівців, зокрема її соціально-рольової компоненти. Окреслено сучасні підходи щодо класифікації ролей, визначено стадії їх розвитку, рольові очікування та стереотипні вимоги суспільства, передумови рольової ідентичності

Ключові слова: соціальна компетентність, соціалізація, рольова ідентичність

Я. С. Фруктова

РОЛЕВАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КАК БАЗОВЫЙ КОНСТРУКТ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СПЕЦИАЛИСТА

В статье рассматривается теоретический аспект проблемы определения содержания и структуры социальной компетентности специалистов, в частности ее социально-ролевой компонент. Обозначены современные подходы к классификации ролей, стадии их развития, ролевые ожидания и стереотипные требования общества, предпосылки ролевой идентичности.

Ключевые слова: социальная компетентность, социализация, ролевая идентичность.

Y. S. Fruktova

THE ROLE IDENTITY AS THE BASIC CONSTRUCT OF THE SPECIALIST'S SOCIAL COMPETENCE

In modern terms for university graduates especially important to be understanding the social significance of their profession and therefore understanding its place in the system of social relations, and the ability to critical evaluation of his life and professional experience, a conscious choice of ways and methods to improve personal and professional qualities. Due to the pressing problems of socialization specialist in modern scientific literature in higher education (government, industry, universities) much attention is paid to the key, so-called social competencies. The article deals with theoretical aspects of determining the content and structure of the social competence of specialists, in particular its social role component. Indicated by current

approaches to classification of roles, their stage of development, role expectations and demands of society stereotypes, assumptions role identity. Today, social scientists subject is considered as a person who not only learns the social demands, but also self-produces important social needs for himself and directs efforts to implement them, guided in their behavior prevailing value orientations and ideals, reveals a certain limit, not be antisocial, autonomy, ie isolation, isolation from society. In achieving social competence should be interested as the personality and society.

Key words: *social competence, socialization, role identity.*

Стаття надійшла до редакції 12.12.12

Рецензенти:

д. пед. н., професор Сисоєва С. О.

д. психол. н., професор Побірченко Н. А.